

Advies Archeologie

Plangebied Someren-uitbreiding bedrijventerrein Sluis 11 / Lage Akkerweg

1 Inleiding	3
2 Het plangebied en archeologie	4
3 Advies	7
Literatuur	8
 Bijlagen	
1 Someren - bedrijventerrein Sluis 11 / Lage Akkerweg situatiekaart 1 : 50.000	9
2 Luchtfoto met de betreffende terreinen	10
3 situatiekaart archeologisch onderzoek Hoge Akkers (terrein 1)	11
4 Kaart met Archismeldingen (schaal 1: 10.000)	12

Administratieve gegevens		Projectnr.: P07002
Provincie:	Noord-Brabant	
Gemeente:	Someren	
Plaats:	Someren	
Toponiem:	Lage Akkerweg / Broekstraat / Beemdstraat	
Kadasternummer:	Someren, sectie H Terrein 1: nrs 2205, 1938, 464 (Hoge Akkers) Terrein 2: nrs 2078, 1579, 1580, 2076 (Broekstraat) Terrein 3: nr 2790 (Broekstraat ter hoogte van Beemdstraat)	
Kaartblad:	51 H	
Centrumcoördinaten:	Terrein 1: 179.100 / 377.700 Terrein 2: 179.100 / 377.950 Terrein 3: 178.900 / 378.175	
Geomorfologie:	Terrein 1: dekzandrug (4k14) Terrein 2: niet gekarteerd (wsch. Beekdalbodem met veen (1R4) of glooiing beekdalzijde (4H11) Terrein 3: als terrein 2.	
Bodemtype:	Terrein 1: Hoge zwarte enkeerdgronden (zEZ23) Terrein 2: niet gekarteerd (wsch. meerveengronden (zVz) of lage enkeerdgronden) Terrein 3: als 2.	
IKAW	Terrein 1: hoge trefkans Terrein 2: grens middelhoog-laag en niet gekarteerd Terrein 3: niet gekarteerd	
Grondwatertrap:	Terrein 1: VII Terrein 2: II-III Terrein 3: II-III	
Huidig grondgebruik:	Terrein 1: akker en erf Terrein 2: weiland en erf Terrein 3: braakliggende grond	
Plan:	Uitbreiding bedrijventerrein Sluis 11/Lage Akkerweg	
Oppervlakte plangebied:	Terrein 1: 27.306 m ² Terrein 2: 23.098 m ² Terrein 3: 4.703 m ²	
opdrachtgever	Gemeente Someren	
Bevoegd gezag:	Gemeente Someren	
Soort onderzoek:	aanvullend advies	
Archismeldingen status:	47472, 30343, 33990, 17237, 14712, 33995, 44534, 34101 definitief	

1 Inleiding

De gemeente Someren bereidt momenteel een uitbreiding voor van het bedrijventerrein gelegen aan de noordkant en de zuidkant van de Lage Akkerweg ten oosten van Someren. Het gaat om diverse percelen gelegen binnen het plangebied bedrijventerrein Sluis 11/Lage Akkerweg.

Bij de uitbreiding zijn 3 archeologisch relevante terreinen betrokken:

1. Het resterende akkergebied ten zuiden van de Lage Akkerweg (perceel Voets);
2. enkele percelen weiland en een boerderij-erf direct ten noorden van de Lage Akkerweg, gelegen tussen de Broekstraat en de kanaaldijk;
3. een perceel gelegen ten oosten van de Broekstraat, ter hoogte van de beemdstraat. Dit terrein maakt deel uit van het oude bedrijventerrein Sluis 11.

Doel van dit document is te voorzien in een advies met betrekking tot de omgang met eventuele archeologische waarden binnen de terreinen.

Uit de omgeving van de terreinen zijn diverse archeologische vindplaatsen bekend. De ontwikkelingen van het plangebied ten westen en ten zuiden van terrein 1 zijn vanaf de jaren negentig tot op heden archeologisch op de voet gevolgd. Zo heeft in 2003 nog een opgraving plaatsgevonden op een aansluitend plandeel direct ten zuidwesten van terrein 1 (bijlage 3).¹ De terreinen 2 en 3 zijn gelegen in het beekdal van de Aa.

Terrein 2 ligt op de grens van (de uitbreiding van) het bedrijventerrein Sluis 11. In de jaren tachtig van de vorige eeuw is de aangrenzende dekzandrug ontgrond en geëgaliseerd ten behoeve van de aanleg van bedrijfsgebouwen. Hierbij zijn diverse archeologische vondsten en sporen aan het licht gekomen.

Terrein 3 bevindt zich in een ouder deel van het bedrijventerrein Sluis 11. Ook in de omgeving van dit terrein zijn enkele vondstmeldingen bekend, waaronder een inheems Romeinse nederzetting die in 1992 voor een deel is opgegraven. Van dit terrein is bekend dat hier tot voor kort nog een bedrijfsgebouw stond en dat het terrein in het verleden al behoorlijk op de schop is geweest.²

¹ Hakvoort et al. 2004

² mededeling M. Wijers, gemeente Someren en eigen waarneming.

2 Het plangebied en archeologie

Onderstaande tabel geeft een overzicht van relevante vondstmeldingen uit de directe omgeving. Ofschoon de oude vondstmeldingen niet erg betrouwbaar zijn, is wel duidelijk dat met name de aan het beekdal grenzende hogere dekzandrug aantrekkelijk was voor bewoning. Dit heeft het grootschalige archeologische onderzoek op Waterdael, de Hoge Akkers en de Lage Akkers in de jaren negentig voldoende uitgewezen.³ Het grootste deel van de dekzandrug is inmiddels bebouwd.

Archismelding	aard vindplaats	datering	vondsten
47472	Nederzetting uit de Vroege IJzertijd (Hakvoort et al 2004)	800-500 v. Chr.	Handgevormd aardewerk; Slijpsteen, tefriet. Rom. Tijd: fragm. Dakpan + aardewerk Volle ME en Late ME aardewerk fragm.
30343	Nederzetting Rom. Tijd; Mogelijk ook IJzertijd; (ontgronding ca 1965)	Laat Paleolithicum; IJzertijd; Romeinse tijd	Vuursteen Tjongercultuur; Waterput Romeins?; aardewerk Romeins en IJzertijd
33990	Nederzetting Romeins; mogelijk ook Volle Middeleeuwen (ontgronding 1964)	Romeins; Volle en Late Middeleeuwen Zie ook 30343	Aardewerk Romeins Aardewerk Volle en Late Middeleeuwen. Waterput
17237	Nederzettingen uit diverse perioden. Afgraving en egalisatie rond 1987 t.b.v. bedrijventerrein sluis 11.	IJzertijd, Romeinse tijd, Vroege en Volle Middeleeuwen	Aardewerk divers
14712	onbekend	Middeleeuwen?	Fragment kogelpot
33995	Nederzetting (Ontgronding 1967)	Romeinse tijd (Middeleeuwen?)	Vierkante waterput met hoekpalen (wsch. Rom.)
44534	Nederzetting (zie ook 33995) terrein staat bekend als SRV-terrein. Opgegraven in 1992 (IPP-UvA)	Romeinse tijd	Nederzettingssporen, waterputten aardewerk, brons
34101	Alternatieve locatie voor de Donk (melding 1950). Locatie klopt wsch. niet.	Late Middeleeuwen?	Vondsten aardewerk, glas en muurresten...
30363	Vondstmelding uit ca 1950/1952 (afgraving)	Laat Paleolithicum	o.a. steelspits Ahrensburg en diverse vuurstenen artefacten
30375	Afgraving 1950/52 (afgraving)	Romeinse tijd	3 tonputten? Met Romeins materiaal.

Tabel 1. Overzicht van waarnemingen uit Archis in de directe omgeving van de terreinen 1, 2 en 3 (zie ook bijlage 4).

³ Het veldwerk in Someren is in eerste instantie uitgevoerd vanuit het Instituut voor Pre- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam. Vanaf het eind van de jaren '90 is het hele onderzoeksteam verbonden aan het ACVU. Voor een algemene inleiding met betrekking tot het Zuid-Nederland project zie Roymans/Theuws 1999. Over het onderzoek te Someren zijn naast een aantal interne rapporten diverse publicaties verschenen: Roymans/Kortlang 1993; Kortlang 1999; Schabbink 1999, Hakvoort *et al.* 2004, Schabbink 2004.

Archeologische verwachting van de terreinen

Voor ieder terrein kan een archeologisch verwachtingsmodel worden opgesteld. Op basis daarvan wordt hieronder een advies geformuleerd.

Terrein 1, kenmerken:

- *omvang*: 27.306 m2 (alleen archeologisch relevante deel, perceel Voets)
- *Geomorfologie*: dekzandrug nabij beekdal waarop zich in de loop van de Late Middeleeuwen een plaggenbodem heeft gevormd.
- *Bodemtype*: Hoge zwarte enkeerdbodem; grondwatertrap VII /VIII
- *gebruik*: Akker en twee erven
- *IKAW*: hoge archeologische verwachtingswaarde
- *Omschrijving*: Zuidelijk deel is in de jaren zestig vorige eeuw ontgrond; op westelijk deel zijn inmiddels bedrijfsgebouwen gerealiseerd. Het westelijke deel is in de jaren negentig en in 2003 archeologisch onderzocht;
- *Archeologische verwachting*: bewoningssporen uit de (Vroege) IJzertijd (ca 800 – 500 voor Chr.); bewoningssporen uit de Romeinse tijd (12 v. Chr. – 450 na Chr.) en (minder waarschijnlijk) uit de Vroege- en/of Volle Middeleeuwen (450 – 1300 na Chr.).

Terrein 2, kenmerken:

- *Omvang*: 23.098 m2
- *Geomorfologie*: beekdal van de Aa. niet gekarteerd (wsch. Beekdalbodem met veen (1R4) of glooiing beekdalzijde (4H11).
- *Bodemtype*: niet gekarteerd (wsch. meerveengronden (zVz) of lage enkeerdgronden; grondwatertrap II /III
- *gebruik*: weiland en centraal een boerderijerf
- *IKAW*: ligt op grens niet gekarteerd, laag en middelhoge archeologische verwachtingswaarde
- *Omschrijving*: Terrein ligt in beekdal tussen de Zuid-Willemsvaart en het in de jaren tachtig gerealiseerde deel van bedrijventerrein Sluis 11.
- *Archeologische verwachting*: Vanwege de natte omstandigheden minder aantrekkelijk voor bewoning. Nog te verwachten zijn incidentele *off-site* sporen gerelateerd aan het gebruik van het beekdal in het verleden. De kans is aanwezig dat zich binnen dit terrein goed geconserveerd veen bevindt. Een veenpakket zou vanuit wetenschappelijk oogpunt aantrekkelijk kunnen zijn omdat het mogelijkheden biedt pollensequenties te analyseren die inzicht geven in de aankleding van het landschap in het verleden. Indien de juiste venige afzettingen worden aangetroffen, biedt dit een meerwaarde voor het grootschalige archeologische onderzoek op de aangrenzende dekzandrug.

Terrein 3, kenmerken:

- *Omvang:* 4.703 m²
- *Geomorfologie:* beekdal van de Aa. niet gekarteerd (wsch. Beekdalbodem met veen (1R4) of glooiing beekdalzijde (4H11).
- *Bodemtype:* niet gekarteerd (wsch. meerveengronden (zVz) of lage enkeerdgronden; grondwatertrap II /III
- *gebruik:* braakliggend terrein met lage struiken, onregelmatig oppervlak vanwege grondverplaatsing.
- *IKAW:* niet gekarteerd
- *Omschrijving:* Terrein ligt in beekdal tussen de Zuid-Willemsvaart en het oudere deel van het bedrijventerrein Sluis 11. Aan de zuidkant is door het Waterschap een retentiebekken aangelegd. Ook op het onderhavige terrein bevindt zich een pomphuisje van het Waterschap.

- *Archeologische verwachting:* Vanwege de natte omstandigheden minder aantrekkelijk voor bewoning. Tot vrij recentelijk bevond zich op het terrein tegen de Broekstraat een bedrijfsgebouw. Bij een inspectie van het terrein door ondergetekende, is vastgesteld dat het terrein flink is omgezet. Regelmatig is met grond geschoven. Twee proefboringen duiden op verstoring tot op grotere diepte (minimaal 1.20 m).

3 Advies

Op basis van het voorgaande wordt in verband met de planvoorbereiding voor het plangebied uitbreiding bedrijventerrein Sluis 11 / Lage Akkerweg het volgende geadviseerd:

Terrein 1: Aansluitend op het eerdere onderzoek op de Hoge Akkers, wordt geadviseerd het archeologisch nog intacte deel (perceel Voets) nader te onderzoeken. Aanbevolen wordt om dit te doen door een combinatie van zoeksleuven en directe uitbreidingen tot werkputten op relevante delen. Het onderzoek sluit hiermee aan op de werkwijze die eerder in het aangrenzende gebied is gehanteerd. Mocht deze werkwijze niet mogelijk zijn, dan dient een efficiënt proefsleuvenplan te worden opgesteld dat voorziet in een dekkinggraad van 7,5 – 10 % van het relevante terreindeel (2,7 ha). De sleuven dienen bij voorkeur 5 meter breed te zijn. Na het proefsleuvenonderzoek dient op basis van een selectieadvies door de gemeente een selectiebesluit te worden genomen. Voor het proefsleuvenonderzoek dient de gemeente een archeologisch Programma van Eisen te laten opstellen.

Terrein 2: Voor dit terrein in het beekdal wordt een onderzoek voorgesteld dat is toegespitst op het opsporen van geschikte veenlagen ten behoeve van het verzamelen van palynologische informatie (pollenonderzoek). Deze informatie is relevant voor het grootschalige onderzoek dat de afgelopen jaren plaatsvond op de aangrenzende dekzandrug. Voorgesteld wordt om dit onderzoek in 2 fasen uit te voeren:

1. het opsporen van veenlagen door middel van een boorprogramma van maximaal 25 boringen (Edelman diameter 7 cm, gecombineerd met guts) verspreid over het terrein. Indien veen wordt aangetroffen kan een quickscan worden gemaakt om de kwaliteit vast te stellen;
2. Een (proef)sleuf, machinaal aan te leggen over een locatie met kwalitatief goede veenafzettingen en een bemonstering van de profielen.

Indien geen veen wordt aangetroffen dan wordt voorgesteld het terrein vrij te geven voor ontwikkeling. Eventueel kunnen de werkzaamheden voor het bouwrijp maken worden begeleid door lokale amateur-archeologen.

Het is aan te bevelen om vanuit efficiëntie-overwegingen het onderzoek op terrein 2 zoveel mogelijk te combineren met het proefsleuvenonderzoek op terrein 1. De onderzoeken kunnen in dat geval gezamenlijk worden beschreven in één PvE.

Terrein 3: geadviseerd wordt, mede gezien de te verwachten mate van verstoring, op dit terrein geen verder archeologisch onderzoek te laten uitvoeren.

Eindhoven, 23-01-2007

Drs. F.P. Kortlang
Adviseur archeologie

Literatuur:

Gerritsen, F. / E. Rensink (red.) *Beekdalenlandschappen in archeologisch perspectief. Een kwestie van onderzoek en monumentenzorg*. Amersfoort (RAM 28)

Hakvoort, A./ F.P. Kortlang/ M. Wesdorp, 2004: *Archeologisch onderzoek op de Hoge Akkers en de Ripsvelden bij Someren. Bewoning uit de IJzertijd en de Romeinse tijd*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 15)

Kortlang, F.P., 1998: *Het Kaf van het koren. Een paleoethnobotanisch onderzoek naar verkoolde zaden en vruchten uit de IJzertijd te Someren*, Amsterdam (interne publicatie IPP).

Kortlang, F.P, 1999: The Iron Age urnfield and settlement from Someren-'Waterdael', in F. Theuws en N. Roymans (eds.), *Land and Ancestors*, Amsterdam (Amsterdam Archeological Studies 4), 133-197.

Kortlang, F.P, 2005: *Plangebied Waterdael III, gemeente Someren. Advies en Plan van Aanpak Archeologie*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Notities 23)

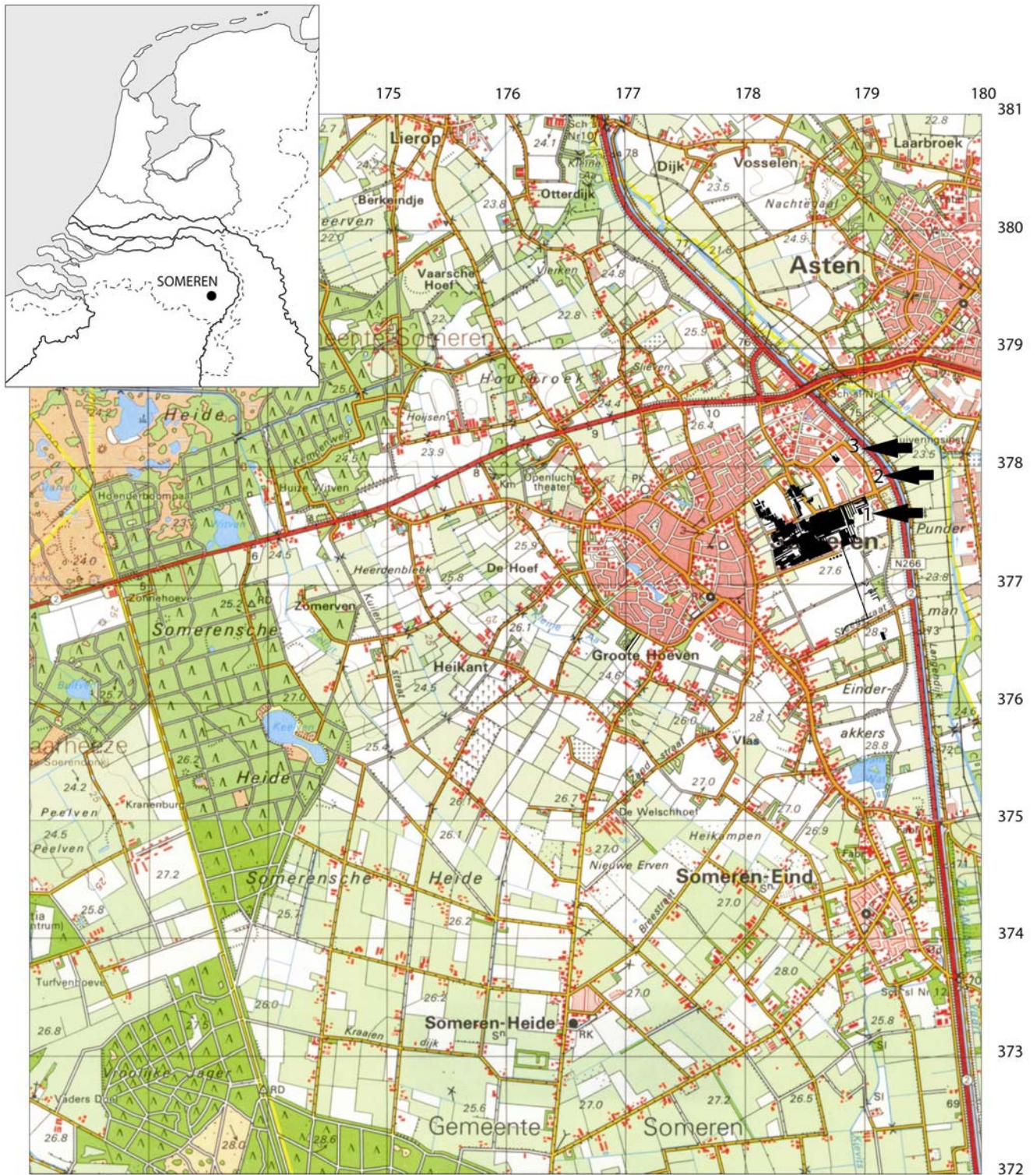
Roymans, N./ F. Kortlang, 1993: Bewoningsgeschiedenis van een dekzandlandschap langs de Aa te Someren, in N. Roymans en F. Theuws (red.), *Een en al zand. Twee jaar graven naar het Brabantse verleden*, 's-Hertogenbosch, 22-41.

Schabbink, M., 2004: *De weg terug*. De structuur van het middeleeuwse en pre- moderne landschap van Someren, in F.Gerritsen/E. Rensink (eds.) *Beekdalenlandschappen in archeologisch perspectief. Een kwestie van onderzoek en monumentenzorg*. Amersfoort (RAM 28), 121-133.

Schabbink, M., 1999: *In geen velden of wegen. Een verdwenen middeleeuws gehucht in Someren*, Brabants Heem 51/4, 129-139.

Weerden van der, J., 1995: *Tussen aa en AA. Een gedeeltelijke inventarisatie van de gemeente Someren (N.-Br)*, (materiaalscriptie Universiteit Leiden).

Bijlage 1



Bijlage. 1 Someren - bestemmingsplan bedrijventerrein Sluis 11 / Lage Akkerweg - onderzoekslocaties. Schaal: 1 : 50.000

- ▼ reeds opgegraven (Waterdael en Ripsvelden)
- 1-3 plangebieden bedrijventerrein Sluis 11/Lage Akkerweg

Bijlage 2



Bijlage 2. bestemmingsplan Sluis 11/Lage Akkerweg met daarop aangegeven de betreffende terreinen 1 t/m 3

Bijlage 3



Bijlage 3. Someren-Lage Akkerweg. Situatiekaart onderzoek Hoge Akkers schaal 1 : 4000 (uit: Hakvoort et al. 2004, fig 18).

- A. opgravingsputten onderzoek 2003;
- B. opgravingsputten 1994;
- C. te ontwikkelen terrein 1;
- D. ontgrond terrein